

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.14>

УДК 332.12:338.432

В. В. Лаврук,

д. е. н., професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем,

Заклад вищої освіти «Подільський Державний Університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0778-7227>

О. С. Лаврук,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9089-237X>

КЛАСТЕРИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ В УПРАВЛІННІ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ

V. Lavruk,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance,

Banking, Insurance And Electronic Payment Systems,

Higher educational institution «Podillia State University»

O. Lavruk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University

CLUSTER AS AN INNOVATIVE TOOL FOR ACHIEVING GLOBAL GOALS IN FOOD SECURITY MANAGEMENT

Стаття присвячена висвітленню вивчення ролі кластерів як інноваційного інструменту в досягненні глобальних цілей щодо забезпеченні сталого розвитку виробництва та ефективного управління продовольчою безпекою. Запропоновано основні принципи формування кластерів у галузі тваринництва та доведено, що найбільш популярними в аграрній сфері економіки України є кластерні об'єднання, у складі яких знаходиться безліч конкуруючих між собою підприємств. Вони виступають однією із ефективних форм організації інноваційних процесів в аграрному виробництві. Наголошено на важливості основного завдання регіональних кластерів тваринницького спрямування, а саме формування і розповсюдження інноваційних продуктів та винаходів на основі опанування нових знань і технологій, накопичення навичок, досвіду і наукових ідей фахівців та створення мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера.

На основі проведеного дослідження встановлено, що кластер, який сприяє поєднанню кооперації і конкуренції у галузях тваринництва, забезпечує налагодження еквівалентних економічних відносин і коопераційних зв'язків між постачальниками і споживачами, координацію спільної діяльності працівників, їхню компетенцію, концентрацію виробництва та реалізацію тваринницької продукції. У статті досліджено визначені проблеми та запропоновано концептуальний вигляд кластера і характер його діяльності: економічний, інноваційний та соціальний.

The article is devoted to highlighting the study of the role of clusters as an innovative tool in achieving global goals to ensure the sustainable development of production and effective management of food security. The main principles of the formation of clusters in the field of animal husbandry are proposed and it is proved that the most popular in the agrarian sphere of the economy of Ukraine are cluster associations, which include many competing enterprises. They are one of the effective forms of organizing innovative processes in agricultural production. The importance of the main task of regional livestock clusters is emphasized, namely the formation and distribution of innovative products and inventions based on the acquisition of

new knowledge and technologies, the accumulation of skills, experience and scientific ideas of specialists in the field of modernization activities and the creation of a network of stable connections between all cluster participants.

On the basis of the conducted research, it was established that the cluster, which promotes the combination of cooperation and competition in the livestock industry, ensures the establishment of equivalent economic relations and cooperative relations between suppliers and consumers. The need was established, the composition of the main subjects of the economic cluster was revealed. The article examines the identified problems and offers a conceptual view of the cluster and the nature of its activity: economic (making a profit), innovative (development, testing, implementation of innovative technologies), social (social problems of the industry). Identified problems are ranked by level of importance, and measures designed to accelerate the implementation of economic modernization and sustainable innovative development of animal husbandry in order to ensure food security are considered. It is argued that the relevance and necessity of economic modernization processes by enterprises should be carried out on the basis of the use of available innovative technical and technological developments of state specialized scientific institutions, experimental and successfully functioning livestock enterprises on the basis of which it is expedient to create scientific and regional modernization centers.

Ключові слова: *класстер, інновація, розвиток, сільське господарство, виробництво, модернізація, тваринництво, управління, продовольча безпека.*

Keywords: *cluster, innovation, development, agriculture, production, modernization, animal husbandry, management, food security.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. *Розвиток і економічна стабільність економіки України залежить від повного технічного переоснащення виробництва і впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій, формування і раціонального використання наявного виробничого потенціалу, збільшення обсягів виробництва і реалізації якісної сільськогосподарської*

продукції, розширення ринків її збуту, сприяння залученню іноземних і вітчизняних інвестицій, забезпечення продовольчої безпеки.

Вирішення цієї проблеми в Україні повністю залежить від формування матеріально-технічної бази, кваліфікованих кадрів, зацікавленості селян у розвитку кооперації, державної підтримки і регулювання розвитку кластерів, які у змозі значно підвищити рівень конкурентоспроможності селянських (фермерських) господарств, розширити сферу зайнятості працівників та підвищити їхні доходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кластеризації сільськогосподарського виробництва в управлінні продовольчою безпекою знаходиться у центрі уваги багатьох науковців. Вагомий внесок у вирішенні цієї проблеми здійснили, зокрема, такі дослідники, як Лелеченко А. П. [1], Кернасюк Ю. В. [2], Лаврук В. В. [3, 9], Портер М. Ю. [4, 5], Андрющенко К. А. [6], Люльчак З. С. [7], Мазур Г. Ф. [8]. Але дослідження цих науковців не в повній мірі охоплюють глибинне вивчення проблем кластерів в тваринницькій галузі. Економічна ситуація постійно змінюється і можна зробити висновок про незавершеність досліджень у цьому напрямі та актуалізацію потреби розгляду проблем формування і розвитку молочних кластерів в контексті забезпечення населення якісною білковою продукцією. Результати такого дослідження дозволять приймати ефективні управлінські рішення, спрямовані на забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва та ефективного управління продовольчою безпекою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення ролі кластеризації як інноваційного інструменту досягнення глобальних цілей в забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарського виробництва та ефективного управління продовольчою безпекою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з найбільш гострих глобалізаційних проблем, які потребують невідкладної колективної уваги та вироблення особливих механізмів щодо їхнього вирішення, є ліквідація голоду, забезпечення продовольчої безпеки та якісне покращення харчування; зростання ресурсовитрат над приростом населення, які потребують

запровадження принципово нових якісних національних та міждержавних стратегічних механізмів, спрямованих на підвищення ресурсоефективності, зменшення відходів та перехід на невиснажувальні методи господарювання в усіх секторах економіки [1, с. 119]

Тому в умовах глобальних викликів кліматичних змін та трансформації світової економіки нині постає завдання формування концептуально якісно нової моделі ефективного функціонування вітчизняної галузі сільського господарства, яка має забезпечити прискорене впровадження інновацій в агропромислове виробництво та перехід до основних засад і принципів сталого розвитку й біоекономіки. Нині для збереження конкурентних позицій у світі і забезпечення продовольчої безпеки внутрішнього ринку аграрна галузь потребує обґрунтування концептуально нових науково-методичних підходів до організації й управління на засадах дотримання збалансованого розвитку та ефективного використання ресурсного потенціалу [2, с. 87].

Усі ці, як і багато інших проблем, доцільно вирішувати шляхом переходу на кластерні технології, оскільки економіка повинна відповідати сучасним критеріям конкурентоспроможності, які покликані забезпечити регіональні економічні кластери (локальна концентрація підприємств однієї галузі, компаній, та організацій, що їх обслуговують) [3, с. 75].

Класичне визначення кластеру М. Портера полягає у тому, що кластер це «сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (університетів, агентств по стандартизації, торговельних об'єднань) в певних областях, що конкурують, але разом з тим і проводять спільну роботу» [4, с. 127]. Вчений у кластері особливу увагу надавав взаємодії галузям та ототожнював кластери з територіально локалізованою групою функціонально-суміжних підприємств (обслуговують об'єкти інфраструктурного характеру), яка відрізняється за високим інноваційним потенціалом, єдиною спеціалізацією та внутрішньою конкуренцією [5, с. 158]. Такої ж позиції дотримуються науковці, які досліджують проблеми формування кластерних структур [6, с. 260].

Висловлені позиції вчених викликають певний науковий інтерес, а тому заслуговують на схвалення. Поняття кластер пропонується використовувати для проведення аналізу (виступає альтернативним для певного підприємства об'єктом вивчення (прогнозування) або ж для організації практичної діяльності (є об'єктом підтримки в границях стратегій регіонального розвитку) з метою підвищення рівня продуктивності, інноваційності, конкурентоспроможності і прибутковості його основних галузей, зокрема тваринництва.

Кластеризація з метою забезпечення регіональної продовольчої безпеки набуває все більшої актуальності. В умовах сучасних світогосподарських відносин зростання конкурентоспроможності регіонів, а особливо в умовах воєнного стану, має здійснюватися за рахунок впровадження ринкових механізмів, що компенсують різні деструктивні стихійні процеси. Це завдання має вирішуватись на основі гнучких форм кооперації, координації та інтеграції спільних дій окремих суб'єктів господарської діяльності. Глобальні зміни господарювання, війна призвели до зростання популярності нової виробничої інноваційної моделі, у межах якої всі учасники виробництва прагнуть об'єднатися в кластери, щоб успішно проводити економічну діяльність. Як свідчить світовий досвід, значні зміни в організації виробництва як на національному, так і на міжнародному рівнях сприяють створенню територіально-галузових та інтеграційних об'єднань – кластерів [7, с. 190].

На нашу думку, регіональні кластерні об'єднання є однією з форм організації виробничої діяльності конкуруючих тваринницьких підприємств, які забезпечують свій розвиток на основі модернізаційних і інноваційних змін. Кожен сформований кластер координує спільну діяльність підприємств і різних учасників кооперації, сприяє концентрації виробництва тваринницької продукції, дає можливість своєчасно забезпечити її реалізацію на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Водночас досягнення позитивного результату, при проведенні активних економічних перетворень у процесі формування кластерів, буде залежати від його ініціювання і фінансування структурами державної, регіональної влади і місцевого самоврядування. Окрім цього необхідно залучати усі види ресурсів,

бізнес-працівників галузі, громадські структури і домогосподарства.

Реалізація регіонального кластера з метою формування достатнього рівня продовольчої безпеки є ефективним інструментом, адже має низку переваг порівняно з іншими організаційними формами. В умовах воєнного стану створення регіонального кластера дозволить створити більш надійну платформу для створення продовольчих запасів регіону та раціонального розподілу продовольчих ресурсів серед населення та розвинути експортні можливості регіону [8, с. 48].

Слід відмітити, що продовольча безпека населення країни, наявність постійно діючих робочих місць, закріплення молоді на селі, збереження сільської поселенської мережі найбільше залежить від ефективного розвитку тваринництва, яке є однією із головних галузей аграрної сфери [9, с. 230].

Усе це дає можливість запропонувати основні принципи формування кластерів у галузі тваринництва:

- географічний, передбачає територіально-суміжну взаємодію учасників кластерного формування, консолідованих в рамках єдиного технологічного процесу. Таке просторове розміщення учасників кластера забезпечує високу швидкість здійснення економічних процесів, стимулює ріст продуктивності праці, впровадження інноваційних технологій;

- відповідальності і переслідування створення сукупного інноваційного продукту, що характеризує принципову відмінність кластера від ряду інтегрованих формувань кластерної організації, яка полягає у широкому застосуванні інноваційних технологій з метою випуску конкурентоспроможної продукції тваринництва та її вигідного подання на внутрішньому і зовнішньому ринках. Окрім цього кластер може виступати не тільки споживачем інноваційних розробок, але й самостійно проявляти науково інноваційну активність щодо створення наукових проектів, виставляючи їх на продаж без передачі іншим суб'єктам своїх авторських прав;

- не примусової участі у формуванні і поточній діяльності кластерних структур, що характеризує можливість функціональної, фінансово-майнової і управлінської автономії учасників кластера. У цьому випадку забезпечується

збалансованість інтересів учасників кластерних утворень при розробці виробничих, модернізаційних, збутових та фінансових рішень;

- виділення «основи» кластера, який, як просторово виділена структура, повинен мати свою керуючу ланку (адміністративно-управлінську, функціонально-економічну). У ролі «основи» кластера може виступати конкретне підприємство (галузь) або ж створений на території його існування багатофункціональний координаційно-консультативний центр;

- переважання приватно-державного партнерства передбачає використання потенціалу підприємницьких структур і приватного капіталу при реалізації кластерних ініціативних заходів. Наразі держава виступає ініціатором заходів, програм та здійснює контрольні-координуючі функції, а аграрні бізнесові структури виконують ризикові (у більшості випадків) операції по реалізації кластерних ініціатив;

- ефективності і паритетності економічних відносин сприяє забезпеченню збалансування інтересів щодо рівності учасників (без урахування їхнього внеску в сукупний кластерний продукт) кластера, пропорційності поділу економічних ризиків і прибутку між учасниками кластерного формування. Дотримання вимог цих функцій покладається на взаємоконтролюючі і координаційні структури;

- соціальної орієнтації кластерних технологій забезпечує вирішення соціальних проблем (реалізація кластерних ініціатив) сільських територій, на яких розміщені кластери.

Вважаємо, що найбільш популярними в аграрній сфері економіки України є кластерні об'єднання, у складі яких знаходиться безліч конкуруючих між собою підприємств. Вони виступають однією із ефективних форм організації інноваційних процесів в аграрному виробництві, оскільки сприяють підвищенню конкурентоспроможності основних його галузей, росту продуктивності праці працюючих, економії витрат по здійсненню модернізації, прискорюють темпи впровадження інновацій, забезпечують кооперацію і стимулювання ефективної праці тих працівників, які приймають активну участь у роботі об'єднань.

Зазначимо, що створення кластера дасть можливість сформувати специфічний економічний простір, основна мета якого полягатиме у розширенні області вільної торгівлі, збільшенні обсягів експорту продукції кластера, вільному переміщенні грошових засобів і людських ресурсів, поширенні комунікаційних і інноваційних процесів. Розвиток процесів кластеризації є однією із прогресивних форм організації економічних зв'язків різних суб'єктів господарювання.

У даний час тваринництво країни, особливо молочне скотарство, знаходиться у скрутному становищі, оскільки воно перебуває на рівні високої економічної і техніко-технологічної відсталості, порушення диспропорцій сировинних ресурсів, що постачаються на внутрішній і зовнішній ринки. Це спонукає до організації кластерної форми господарювання у галузі тваринництва, зокрема створення регіональних молочних кластерів. При формуванні тваринницьких кластерів доцільно визначити окремими структурами тваринницькі господарства з виробничим і переробним напрямом діяльності. Особливу увагу слід надавати типовій моделі агрокластера з виділенням окремих підкластерних формувань, що спеціалізуються на виробництві м'ясної і молочної продукції.

Під молочним кластером вбачається самоорганізована територіально-галузева виробнича система, яка забезпечує ефективне функціонування самодостатніх і структурно взаємопов'язаних тваринницьких підприємств, обслуговуючих галузей, переробних і збутових підприємств та органів державного управління, що координують з метою ефективного використання їхнього ресурсного потенціалу, збільшення обсягів виробництва молочної продукції та підвищення її конкурентоспроможності на ринку.

Вважаємо, що процес формування таких кластерів є досить трудомістким, оскільки потребує системного опрацювання організаційних, фінансових та управлінських питань конкретного регіону з урахуванням його галузевих, природно-економічних пріоритетів і соціально-культурних особливостей. Відповідно формування молочного кластера у кожному регіоні є ще й до того складним і тривалим процесом, оскільки потребує мати у наявності надійний,

високопродуктивний генетичний і кваліфікований трудовий потенціал.

Важливо, що створення молочного кластера дає змогу відновити молочне стадо корів, забезпечити модернізацію технологічних процесів, стабільні обсяги виробництва високоякісного молока, його промислову переробку та своєчасну реалізацію споживачам. Вважаємо, що молочні кластери повинні передбачати, що у своєму складі наявність таких учасників: сільськогосподарські підприємства, господарства населення (постачальники сировини); підприємства машинобудування (постачальники фермських машин і обладнання); переробні підприємства; агропромислові формування (корпорації); фінансові організації; місцеві органи влади; наукові інститути і навчальні заклади; консалтингові організації.

У цьому контексті основним завданням регіональних кластерів тваринницького спрямування повинно бути формування і розповсюдження інноваційних продуктів та винаходів на основі опанування нових знань і технологій, накопичення навичок, досвіду і наукових ідей фахівців у сфері модернізаційної діяльності та створення мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера (рис. 1).

Молочні кластери повинні створюватися у межах кожної області, оскільки дають можливість підвищити рівень конкурентоспроможності спеціалізованих тваринницьких підприємств, ураховуючи при цьому конкурентні переваги взятих до уваги основних галузей. При цьому важливо розглянути питання концентрації виробництва молочної сировини і переробних потужностей, потреби населення у молочній продукції, можливість виробництва органічної молочної продукції, наявність ринків її збуту та їхнє територіальне розміщення.

Вважаємо, що такі, як і багато інших, видів діяльності повинні регулювати висококваліфіковані спеціалісти координаційно-консультативного центру, а також вести перемовини між державними органами, приватними селянськими господарствами, учасниками кластеру (товаровиробники, постачальники, навчальні, науково-дослідні заклади, сервісні організації і ін.) щодо внесення ділових пропозицій, розв'язуванню існуючих проблем

(модернізація, стандартизація, оптимізація сировинної бази, інфраструктурні зміни, фінансування, інвестування, оподаткування), обміну інформацією і досвідом практичної роботи.

Рис. 1. Схема взаємозв'язків і економічних відносин учасників молочного кластеру

Джерело: власна розробка

Усе це сприятиме зниженню виробничих витрат (позитивно впливає на вартість продукції і забезпечує вищий рівень її затребуваності на ринку), підвищенню продуктивності праці і конкурентоспроможності продукції,

розширенню області ведення бізнесу і вільної торгівлі, збільшенню обсягів експорту тваринницької продукції, розширенню власного капіталу.

Водночас досягнення позитивного результату у процесі формування кластеру буде залежати від його ініціювання і фінансування структурами регіональної влади і місцевого самоврядування. Окрім цього, необхідно залучати усі види ресурсів, бізнес-працівників галузі, громадські структури і домогосподарства.

Встановлено, що кластер, який сприяє поєднанню кооперації і конкуренції у галузях тваринництва, забезпечує налагодження еквівалентних економічних відносин і коопераційних зв'язків між постачальниками і споживачами, координацію спільної діяльності працівників, їхню компетенцію, концентрацію виробництва та реалізацію тваринницької продукції. Цей процес пов'язується з підготовкою регламентів, положень, розробкою системи документообігу і внутрішньо кластерних заходів, орієнтованих на зниження виробничих витрат і підвищення конкурентоспроможності тваринницької продукції.

При впровадженні такого роду технологій здійснюється передача внутрішньо кластерних процесів, специфічних видів робіт (послуг) і функціональних завдань, виконання яких вимагає значних часових, трудових і фінансових витрат, залученим стороннім організаціям (аутсорсинговим компаніям). В окремих випадках можна створювати власну внутрішньо кластерну форму аутсорсингу, яка буде підпорядковуватися розвиненій сфері інфраструктурного забезпечення кластера.

У останні роки спостерігаються певні позитивні зміни в економіці окремих регіонів України. Однак інноваційний потенціал є ще досить низьким, що не сприяє інтенсивному розвитку процесів кластеризації і широкому впровадженню кластерів на підприємствах, що займаються виробництвом і переробкою тваринницької продукції. А тому необхідно повністю перевести тваринництво на індустріальну основу розвитку, тобто оновити його матеріально-технічну базу, удосконалити способи і організаційно-господарські форми виробництва продукції, підвищити професійно-кваліфікаційний рівень

працівників.

Ураховуючи ту ситуацію, що у кластері важливу роль відіграє ресурсний потенціал конкретного регіону і розвиток ділових стосунків, то метою кожного кластеру є створення ділових відносин, в основі яких має місце прагнення у повній мірі задовольнити потреби споживача на тваринницьку продукцію, яка постачається кластером. Узагальнення набутого досвіду показує високу ефективність діяльності кластерних формувань, як територіальних об'єднань взаємопов'язаних підприємств і установ у межах конкретного регіону.

Слід зазначити, що зараз в основному створюються обласні кластери, що спрямовуються на реалізацію проблем зеленого туризму (Хмельницька), виробників екологічної продукції (Полтавська), аграрних питань (Чернівецька) і агропромислових інновацій (Рівненська). У зв'язку з цим місцеві органи державної влади повинні у першу чергу розглянути доцільність створення і розвитку економічного кластеру на конкретній території.

Задля цього слід здійснити моніторинг наявного регіонального інноваційного потенціалу, інфраструктури підприємств і можливостей їхнього подальшого розвитку, а також розглянути можливість цільового фінансування регіональних кластерних організацій. Тут важливу увагу слід надати їхнім складовим структурам. Зокрема, до основних суб'єктів економічного кластеру можна віднести:

- інвесторів, які зацікавлені інвестувати розвиток конкретної галузі (розширення її фондів і інших активів);
- державу, яка при допомозі бюджетних коштів інвестує розвиток різних інфраструктур (енергопостачання, транспортні комунікації, фінансові системи, фондові ринки, інформаційні мережі) та сприяє доступу національного і світового капіталу до користування ними;
- людські ресурси регіону, їхні знання та професійно-кваліфікаційні можливості;
- підприємства малого і середнього бізнесу, які надають різні галузеві послуги.

Усе це дає можливість запропонувати концептуальний вигляд кластера і

характер його діяльності: економічний (отримання прибутку), інноваційний (розробка, апробація, впровадження інноваційних технологій), соціальний (соціальні проблеми галузі). Для кожного з них формулюються стратегічні завдання, а ініціатором їхнього виконання виступають органи галузевого регіонального управління. Після цього слід провести оцінку ринкових перспектив кластера у межах територіальних переваг і недоліків його розміщення, диференціації трудового потенціалу, виробничо-збутової і прибуткової діяльності.

Отже, конкурентні відношення дають можливість об'єднати дрібні фірми і малі підприємства під координацією їхньої діяльності кількома сильними підприємствами. Основним завданням таких кластерів є формування і розповсюдження інноваційних продуктів і винаходів на основі опанування нових знань і технологій, накопичення навичок, досвіду і наукових ідей фахівців у сфері модернізаційної діяльності та створення мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера. Усе це сприяє зниженню виробничих витрат (позитивно впливає на вартість продукції і забезпечує її вищий рівень затребуваності на ринку споживчих переваг), підвищенню продуктивності праці і конкурентоспроможності продукції, розширенню області ведення бізнесу і вільної торгівлі, збільшенню обсягів експортної продукції, розширенню власного капіталу.

Виникає необхідність визначитися з основними і найбільш перспективними напрямками економічної модернізації тваринництва, які відповідають загальній концепції розвитку сільського розвитку. При цьому сприяти прискоренню здійснення економічної модернізації і сталого інноваційного розвитку тваринництва покликані заходи, направлені на:

- розширення розмірів державної підтримки і надання без обмежень кредитних ресурсів тваринникам для придбання сучасних фермських машин і обладнання на принципах функціонування системи фінансового лізингу;
- часткову компенсацію вартості придбання племінних сільськогосподарських тварин, складної фермської техніки та інноваційних технологій;

- бюджетне фінансування нарощування високопродуктивного генетичного потенціалу, його захисту та проведення наукової селекційної діяльності;
- подальший розвиток діючих і створення нових каналів реалізації тваринницької продукції та удосконалення її цінових характеристик;
- покращення інформаційно-комунікаційного і транспортного зв'язку із аграрними ринками;
- поширення практики об'єднання малих тваринницьких підприємств з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності;
- створення міцної кормової бази на основі вирощування високопоживних кормових культур та окультурення природних пасовищ;

Вважаємо, що здійснення підприємствами процесів економічної модернізації повинно проводитися на основі використання доступних інноваційних техніко-технологічних розробок державних спеціалізованих наукових закладів, дослідних і успішно функціонуючих тваринницьких підприємств на базі яких доцільно створювати науково-регіональні центри модернізації (НРЦМ).

Розвиток і функціонування таких центрів у змозі підтримувати стабільно стійкі підприємства і виробничо-бізнесові структури, інноваційну продукцію яких у послідувачому вони також могли би використовувати на реалізацію своїх потреб. Окрім цього, вони будуть надавати консультації і серію науково-освітніх послуг за допомогою вчених і практиків щодо проведення економіко-технологічної модернізації виробничих процесів і реалізовувати готові пакети економіко – організаційних, зооветеринарних і інженерно-технологічних рішень для малих, фермерських підприємств та господарств населення, які сприятимуть їхній прибутковості.

Для проведення ефективної економічної модернізації у тваринництві необхідно моніторити прогресивні тенденції у технологіях утримання сільськогосподарських тварин, технічному переоснащенні потокових технологічних ліній, селекційній роботі і кормовиробництві. Частково необхідна інформація є у різних інформаційних джерелах, але отриманих з них знань, як показує досвід, недостатньо для розробки заходів і внесення

інноваційних пропозицій по забезпеченню ефективного ведення тваринництва. На це спроможні лише відповідні фахівці (інженери, економісти, біологи, агрономи тощо).

Ураховуючи ту ситуацію, що зараз навчальні заклади в основному переведені на платну основу надання середньої і вищої освіти, більшість тваринників є непідготовленими або ж слабо підготовленими спеціалістами у складних виробничих питаннях, особливо здійснення економічної модернізації, оскільки не мають сільськогосподарської освіти та не можуть бути своєчасно проінформовані (за винятком не частого проведення виробничих консультацій і семінарів службами дорадництва).

Наразі держава, використовуючи найбільш популярні організаційно-інформаційні методи державного регулювання, повинна особливе значення надавати проблемі кадрового і науково-інформаційного забезпечення тваринництва. Усе це дасть можливість своєчасно інформувати тваринників про поточні зміни у ринкових механізмах ціноутворення, формах стимулювання виробництва інноваційних видів продукції, розвитку кооперативно-інтеграційних систем і інтеграційних зв'язків між суб'єктами аграрного ринку, методах проведення модернізаційної діяльності у тваринництві.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Дослідження підтвердили важливість розвитку кластерних формувань у чітко визначеній діяльності, що будують свої взаємовідносини (на принципах довіри, кооперації, відкритості і взаєморозуміння) на пов'язаних спільними інтересами тваринницьких і переробних підприємствах, організаціях і наукових закладах, консультативних центрах з метою раціонального використання їхнього ресурсного потенціалу, збільшення обсягів виробництва якісної продукції, підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення продовольчої безпеки.

Проведені дослідження дають можливість запропонувати процес безпосереднього формування кластера у тваринництві у форматі наступних етапів: проводиться кооперування групи однорідних у функціональному плані підприємств, створюються міжгосподарські координаційні і контролюючі

структури, розглядаються організаційно - економічні проблеми модернізації і розвитку основної діяльності учасників, розробляються заходи і визначаються потенційні напрями їхнього розв'язання.

Після визначення функціональної частини кластера необхідним є подальша розробка перспективної стратегії його розвитку, ринкове і територіально-економічне розширення сфери існування та забезпечується дієвість основних проектів і програм.

Література

1. Лелеченко А. П. Проблеми досягнення глобальних цілей як конвергенція ціннісних орієнтирів сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №23. С. 118–123. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.23.118](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.23.118)
2. Кернасюк Ю. В. Кластери як інноваційна організаційно-економічна форма ефективного аграрного виробництва в системі сталого розвитку. *Економіка АПК*. 2020. Том 27. № 9. С. 86-94.
3. Lavruk, Vitaly (2016). Cluster approach to forming of production strategic modernization. *Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum. Central European Journal for Science and Research. Ekonomicke Vedy*, №13 (26). С. 73-79.
4. Porter, M.E. (1998), *On Competition*, Harvard Business School Press, Boston, USA.
5. Porter, Michael E. (1998), *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*, Free Press, New York, USA.
6. Андрющенко К.А. Концептуальні положення і методичні підходи до підприємств кластеризації на регіональному рівні. *Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*. 2003. Вип. 186. Том 1. С. 257-266.
7. Люльчак З.С., Вишньовська Х.М. Кластеризація – спосіб підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств агропромислового комплексу та галузі загалом. *Вісник Львівського національного політехнічного університету*. 2011. №720. С. 188-196.
8. Мазур Г.Ф. Кластеризація в управлінні економічною безпекою регіону в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. Випуск 2. 2022. С. 47-54.

9. Лаврук В.В. Венчурне інвестування інноваційної діяльності. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 224-234.

References

1. Lelechenko, A. (2020), “Problems of achieving the global goals as a convergence values marks of sustainable development”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 118–123. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.23.118](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.23.118)
2. Kernasyuk, YU.V. (2020), “Clusters as an innovative organizational and economic form of efficient agricultural production in the system of sustainable development”, *Ekonomika APK*, vol. 27, no. 9, pp. 86-94.
3. Lavruk, Vitaly (2016), “Cluster approach to forming of production strategic modernization”, *Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum. Central European Journal for Science and Research. Ekonomicke Vedy*, vol. 3(26), pp.73-79.
4. Porter, M.E. (1998), *On Competition*, Harvard Business School Press, Boston, USA.
5. Porter, Michael E. (1998), *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*, Free Press, New York, USA.
6. Andryushchenko, K.A. (2003), “Conceptual provisions and methodical approaches to clustering enterprises at the regional level”, *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky: zbirnyk naukovykh prats*, vol.186, pp. 257-266.
7. Lyul'chak, Z.S. and Vyshn'ovs'ka, Kh.M. (2011), “Clustering is a way of increasing the competitiveness of domestic enterprises of the agro-industrial complex and the industry in general”, *Visnyk L'vivs'kogo nacional'nogo politexnichnogo universytetu*, vol.720, pp. 188-196.
8. Mazur, G.F. (2022), “Clustering in the management of economic security of the region under martial law”, *Naukovyy visnyk Vinnyts'koyi akademiyi bezperervnoyi osvity. Seriya «Ekolohiya. Publichne upravlinnya ta administruvannya»*, vol. 2, pp. 47-54.
9. Lavruk, V.V. (2012), “Venture investment of innovative activity”, *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrainy*, vol. 1, pp. 224-234.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2024 р.